

ŘEČ PROTI QUINTOVI CAECILIOVI

Důvody, které vedou Cicerona, dosud vystupujícího vždy jako obhájce, k převzetí úlohy žalobce.

1 Jestliže se snad někdo z vás, soudcové, nebo z ostatních přítomných diví, že jsem já, který po tolik let byl činný při soukromých sporech i trestních procesech jen potud, že jsem mnohé obhájoval, avšak nikoho nenapadl, nyní náhle změnil své smýšlení a snížil se k žalobě, pozná-li skutečný důvod mého rozhodnutí, nejenže schválí mé jednání, ale i usoudí, že v tomto sporu rozhodně nikomu jako žalobci nemůže být dána přednost přede mnou.

Protože jsem byl, soudcové, quaestorem na Sicílii a protože jsem z té provincie odešel tak, že jsem v srdcích všech Sicílanů zanechal příjemnou a trvalou vzpomínku na své úřadování a na své jméno, stalo se, že třebaš měli nejlepší ochranu v mnoha starých patronech, přece se domnívali, že mají určitou oporu pro své zájmy i ve mně. Nyní oloupení a ztýráni všichni se na mne víc než jednou obrátili z usnesení svých obcí, abych se ujal na soudě obrany všech jejich zájmů. Připomínali, že jsem často slibil, často dal najevo, že jim neodepřu svou pomoc, přijde-li čas, kdy ode mne budou něco potřebovat. Říkali, že teď ten čas přišel, že potřebují, abych bránil ne už jen jejich prospěch, ale život a spásu celé provincie. Že už nemají ve svých městech ani bohy, k nimž by se utekli, protože jejich nejposvátnější sochy z nejváženějších svatyní odnesl Gaius Verres. Že po tři léta během úřadování tohoto jediného praetora snaželi všechny hanebnosti, jichž je schopna zhýralost, všechny nejhorší tresty, jež může vymyslet krutost, všechny druhy loupeží, které dokáže spáchat lakota,

a všechny urážky, jaké může mít na svědomí pýcha. Že mě žádají a prosí, abych neodmítl pokornou prosbu těch, kteří by neměli být nuceni nikoho pokorně prosit, dokud já mám možnost splnit tuto povinnost.

2 Bylo to pro mne těžké a trpké, soudcové, že jsem byl přiveden do takového postavení, abych zklamal naději lidí, kteří ode mne žádali pomoc a přispění, nebo abych se přinucen okolnostmi a povinností stal žalobcem, třebaže jsem se od mládí věnoval obhajování. Namítal jsem, že mají jako žalobce Quinta Caecilia, který byl, a to je zvlášť důležitá, quaestorem v téže provincii po mně. To, v co jsem skládal naději, že mi pomůže od nepřijemného úkolu, to bylo největším důvodem proti mně. Byli by mi totiž mnohem snáze tento úkol odпусти, kdyby byli tohohle člověka neznali nebo kdyby u nich nebyl býval quaestorem. A tak jsem se dal, soudcové, pohnout ohledy, slibem, milosrdenstvím, příkladem mnoha dobrých lidí a starým zvykem a obyčejem předků k přesvědčení, že musím vzít na sebe břemeno této práce a povinnosti a nehledět na vlastní zájem, ale na zájem svých přátel.

Přece však mě v té záležitosti jedna věc utěšuje, že totiž to, co se zdá žalobou, musí být pokládáno spíš za obhajobu než za žalobu. Hájím totiž mnoho lidí, mnoho obcí, celou provincii Sicílii. Protože musím žalovat jen jediného, zdá se mi, že vlastně zůstávám věren své zásadě a vůbec nepřestávám hájit lidi a pomáhat jim. Vždyť i kdybych neměl tento tak pádný, vznešený a závažný důvod, kdyby to Sicilané ode mne nebyli žádali, nebo kdybych k nim nebyl poután tak přátelským vztahem, nýbrž kdybych prohlásil, že to, co dělám, dělám v zájmu státu, aby mou žalobou byl volán na soud člověk vyznačující se tak mimořádnou laskavostí a zločinností, jehož krádeže a neřesti jsme poznali nejen na Sicílii, ale i v Acháji, Asii, Kilikii a Pamfýlii a nakonec i v samém Římě, kde je páchal před očima všech, kdo by konečně mohl kárat mé jednání nebo úmysl?

3 Při všem na světě, v čem bych já mohl v této době víc prospět státu? Co by mělo být národu římskému milejší,

co by mohlo být spojencům a závislým národům vítanější, co vhodnější pro zajištění blaha a majetku všech? Provincie vydrancované, vypleněné a úplně přivedené na mizinu, zničení a zbládcení spojenci národa římského a poplatné národy nehledají už naději na záchranu, ale útěchu ve své zkáze. Ti, kteří chtějí, aby soudní pravomoc zůstala u senátorského stavu, si stěžují, že nejsou vhodné žalobci; ti, kteří mohou žalovat, postrádají u soudů přísnost. A zatím římský národ, třebaže je stížen mnoha nehodami a nesnáze, přeče ve správě státu nepostrádá nic tak jako onu starou pádnost a vážnost soudů. Touha po lepších soudech znovu vynohla moc tribunskou, pro slabost soudů je volán k soudnictví také jiný stav; hanebné jednání soudců zavinilo, že i cenzorské jméno, které se dříve národu zdávalo příliš drsné, je nyní žádáno a stalo se už u lidu oblíbeným a hodným chvály. Přiznávám se, že pro blaho všech jsem přistoupl k podpoře státu tam, kde je nejvíc v nesnázi, protože jsem se domníval, že při této zvůli lidí tak zločinných, při každodenním nářku národa římského, při špatné pověsti soudů, při nenávisti vůči celému stavu je jediným lékem proti této tak četným závadám, vystoupí-li na ochranu státu a zákonů lidé schopní a bezúhonní.

Protože jsem již ukázal, co mě přivedlo k této při, je nyní nutné promluvit o tom, oč nyní zápasíme, abyste měli vodítko při ustanovování žalobce. Můj názor je takový, soudcové: jestliže by došlo ke sporu mezi několika lidmi, komu má být nejspíš dovoleno podat proti někomu žalobu pro zneužívání úřední moci v provincii, sluší se přihlížet především k těmto dvěma věcem: koho si nejvíc přejí jako žalobce ti, jimž bylo podle žaloby ukřivděno, a koho si nejméně přeje ten, kdo je z bezpráví obviňován.

Sicilské obce požádaly Cicerona, aby se ujal jejich věci

4 Třebaže já v tomto sporu považuji obojí za jasné, soudcové, přeče o obojím promluví, a to dříve o tom, co má

u vás nejvíc platit, totiž o práni těch, jimž bylo ukrivděno, protože kvůli nim byl soudní tribunál pro zneužívání úřední moci v provinciích zřízen.

Gaius Verres během tří let úplně zrušil provincii Sicílii, vyplenil obce Sicilanů, vydrancoval soukromé domy, oloupil svatyně; tak mluví ti, kteří si stěžují. Jsou zde; tuto stížnost přednášejí společně všichni Sicilané, utíkají se pod mou již vyzkoušenou a osvědčenou ochranu, mým prostřednictvím žádají od vás a od zákonů římského národa pomoc; chtějí, abych já byl obhájcem jejich pohrom, mstitelem jejich křivd, zástupcem jejich práva, žalobcem v celém sporu. Řekneš snad, Quinte Caecilie, že přistupuji ke sporu, aniž mě o to Sicilané žádali, či že vůle nejlepších a nejušlehlých spojenců nemá mít u soudců váhu? Jestliže se odvážíš říci, že mě o to Sicilané nežádali (a aby se tomu věřilo, to je nejpřednějším přáním Gaia Verri, jež klamně vydáváš za svého nepřitele), budeš pomáhat především věci svého nepřitele, který podle všeobecného názoru není jen předurčen k odsouzení, ale je už přímo odsouzen jen proto, že se rozhlásilo, že si všichni Sicilané vyhledali zástupce své žaloby proti jeho křivdám. Jestliže ty, jeho nepřítel, popřeš to, co se neodvažuje popřít on sám, jemuž to nejvíc překáží, hleď, aby se nezdálo, že se svými nepříteli zacházíš příliš přátelsky.

Dále tu jsou jako svědkové nejvýznamnější muži našeho státu. Nemusím je všechny jmenovat, odvolám se jen na ty, kteří jsou přítomni a které bych rozhodně nechtěl mít za svědky své nestoudnosti, kdybych lhal. Ví o tom Gaius Marcellus, který je členem soudu, ví o tom Gnaeus Lentulus Marcellinus, kterého zde vidíte přítomného. O jejich pomoc a ochranu se Sicilané nejvíc opírají, jak už vůbec celá ona provincie je spjata se jménem Marcellů. Tito vědí, že jsem byl o to nejen požádán, ale že jsem byl žádán tak často a tak důrazně, že jsem se buď musil věci ujmout, nebo odmítnout povinnost diktovanou přátelstvím.

Nač však užívám těchto svědků, jako by záležitost byla pochybná nebo nejasná? Jsou přítomni nejvznešenější lidé

z celé provincie a osobně vás prosí a zapřísahají, soudcové, aby se při vybrání žalobce v jejich sporu váš názor nelíšil od názoru jejich. Jsou přítomny delegace všech obcí z celé Sicílie kromě dvou. Kdyby zde byly delegace z těchto dvou obcí, zmenšily by se dva zločiny, snad největší, které jsou společně těmto obcím a Gaiovi Verrovi. Proč však žádali tuto ochranu ode mne spíš než od někoho jiného? Kdyby bylo pochybné, zda žádali či ne, řekl bych, proč žádali. Nyní však, protože to je tak jasné, že to můžete sami posoudit, nevím, proč by mi mělo být na újmu, že se mi předhazuje, že jsem byl vybrán já spíš než někdo jiný.

Já věru o sobě netvrdím, soudcové, že mi byla dána přednost před všemi ostatními ochránci, a nejezte to neuvádím ve své řeči, ale nechci ani, aby se toho kdokoliv domýšlel. Není to také pravda, avšak u každého se bral ohled na čas, zdraví a schopnost jednat na soudě. Má vůle a můj názor na tuto věc byl vždy tento: chtěl jsem, aby se toho raději ujal kdokoliv jiný z těch, kteří se k tomu hodí, než já, já raději než nikdo.

5 Protože je jisté, že se Sicilané se svou žádostí obrátili na mne, zbývá ještě posoudit, zda se sluší, aby to mělo u vás nějakou váhu, zda spojenci národa římského, když vás prosí, mají mít u vás nějakou vážnost při vymáhání svého práva. Nač bych o tom příliš dlouho mluvil? Jako by byla nějaká pochybnost o tom, že celý zákon o zneužívání úřední moci v provinciích byl vydán kvůli spojencům! Vždyť peníze, o něž byli připraveni občané, se vymáhají většinou civilní žalobou a pořadem soukromého práva; tento zákon se týká spojenců, toto je právo závislých národů, to mají jako svou tvrz, nyní sice poněkud méně pevnou než kdysi, avšak zbývá-li nějaká naděje, která by mohla být spojencům útěchou, spočívá v tomto zákoně. Již dávno volá nejen římský národ, ale i nejvzdálenější národy jiné po přísných strážcích tohoto zákona.

Kdo by tedy chtěl popřít, že se sluší, aby se podle zákona postupovalo tak, jak si přeješ ti, kvůli nimž byl zákon ustanoven? Kdyby celá Sicílie mluvila jedním hlasem, řekla

by toto: „Kolik zlata, kolik střebra, kolik ozdob bylo v mých městech, obydlených a svatyních, kolik práva jsem z dobrodinné senátu a národa římského v čemkoli měla, to jsi mi ty, Gaie Verre, vyrval a odnesl. Z toho důvodu žádám od tebe podle zákona náhradu sto miliónů sesterciů.“ Kdyby celá provincie, jak jsem řekl, mohla mluvit, mluvila by takto. Protože nemohla mluvit, sama si vybrala za žalobce toho, koho považovala za vhodného. Když to je takové, najde se někdo tak nestoudný, že by se odvažil přistoupit nebo se jen připlést k cizímu sporu proti vůli těch, jichž záležitostí to je?

6 Kdyby ti, Quinte Caecilie, Siciláné řekli: „Neznáme tě, nevíme, kdo jsi, nikdy jsme tě dřív neviděli, nech nás, abychom světili hájení svých zájmů tomu, jehož spolehlivost jsme poznali,“ nebyla by to řeč, jakou by jim musil každý schválit? Oni však říkají, že nás znají oba dva, jednoho že touží mít obhájcem svých zájmů, druhého že za žádnou cenu nechtějí. I kdyby mlčeli o tom, proč ho nechtějí, je řečeno dosti; oni však nemlčí. Přesto se jim budeš proti jejich vůli vnucovat? Přesto budeš mluvit v cizím sporu? Přesto budeš hájit ty, kteří chtějí být raději všemi opuštěni než sebou hájení? Přesto budeš slibovat svou pomoc těm, kteří se domnívají, že nechceš jednat v jejich zájmu, a i kdybys chtěl, že ani nemůžeš? Proč se pokoušíš připravit je násilím o nepatrnou naději na budoucí zlepšení, která se opírá o přísnost zákona a soudu? Proč se do toho vměšuješ proti rozhodné vůli těch, jímž nejvíc chce zákon pomoci? Proč se nyní pokoušíš připravit o úplně všechen majetek ty, o něž sis v úřadě nezjednal právě nejlepší zásluby? Proč je chceš zbavit nejen možností domáhat se práva, ale i možnosti oplakat svou pohromu? Neboť budeš-li ty žalovat, myslíš, že se dostaví k soudu někdo z těch, kteří (a ty to dobře víš) neusilují o to, aby s tvou pomocí potrestali jiného, ale aby s pomocí někoho jiného potrestali tebe samého?

Na tom, aby žalobcem byl Caecilius, má zájem obžalovaný, jeho přítel a jeho obhájce Hortensius

7 Z toho ovšem vyplývá jen jedno, že si Siciláné nejvíc přejí mne; ona druhá otázka, od koho by si Verres nejmeně přál být obžalován, je myslím ještě nejasná. Což zápasil někdy někdo tak zjevně o svou čest, tak úsilně o svou spásu jako on a jeho přítel o to, aby mi nebyla tato žaloba svěřena? Je mnoho vlastností, které mám podle Verrova mínějí já, o nichž však ví, že je nemáš ty; jak to s nimi u nás dvou je, to řeknu za chvíli. Nyní uvedu jen to, v čem se mnou souhlasíš, i když to nepřízná: nemí nic, co by u mne podceňoval, nic, čeho by se u tebe bál.

A tak onen velký obhájce, který je Verrovým přítelem, tebe podporuje, mne napadá, otevířeně žádá od soudců, aby ti dali přednost přede mnou, a tvrdí, že o to usiluje ve vši cti, aniž vyvolává nelibost a pohoršení. Říká: „Vždyť nežádám to, čeho jsem zvyklý dosáhnout, kdykoliv se o něco zasazuji s větším úsilím, aby totiž byl obviněný osvobozen, ale žádám, aby byl žalován spíš tímto než oním. Učíš mi to k vůli, povol v tom, co je snadné, co je čestné, co nevyvolává nelibost; když mi to dovolíš, dovolíš bez nebezpečí pro sebe a bez hanby, aby byl osvobozen ten, v jehož zájmu se namáhám.“ A aby k přátelským slovům bylo přidáno také trochu strachu, říká rovněž, že mezi členy soudu jsou určití lidé, jímž by měly být ukázány hlasovací destičky — že to je velmi snadné, protože ne každému destička potažená voskem zákonitým, ne nečestným a nezákonným. A nenamáhá se při tom ani tak kvůli Verrovi jako proto, že mu celá věc působí malou radost. Vidí totiž, že nebude již příliš dlouho neomezeným pánem na soudech, jestliže se chuf žalovat přenesla ze šlechtických mladíků, které dosud vždy oklamal, a z řemeslných žalobců, jimiž ne bez důvodu vždy pohrdal a jež nepokládal za nic, na muže statečné a na osvědčené lidi.

8 Tomuto člověku já již napřed ohlašuji, že bude musit změnit celé pojetí obhajoby, jestliže budete chtít, aby tato žaloba byla podána mnou, a to tak změnit, že lepším a čestnějším postupováním, než k jakému má chuť, napodobí ony tak vážené muže, které sám viděl, Lucia Crassa a Marka Antonia, kteří pokládali za neslušné přinášet k soudům a sporům přátel cokoliv jiného kromě své svědomitosti a schopnosti. Povedu-li já žalobu, nebude vůbec možné, aby došel k přesvědčení, že může být podplacen soud, aniž by to přivedlo mnoho lidí do velkého nebezpečí. Můj názor je, že jsem při tomto procesu vzal na sebe věc Sicilanů jako svou povinnost a věc římského národa jako dobrovolný úkol, ne aby byl mnou přemóžen jeden nesvědomitý člověk, jak to bylo přáním Sicilanů, ale aby byla vyhlazena a zničena nesvědomitost vůbec, jak se toho již dlouho dožaduje římský národ. Jakou snahu v tom mohu projevit nebo co v tom mohu udělat, v to chci raději nechat jiné doufat než to uvádět ve své řeči.

Jaké schopnosti máš však ty, Caecilie? V které době nebo při které příležitosti jsi aspoň bezpečně vyzkoušel sám sebe, neřkuli dal nějaký příklad ostatním? Neuvědomujš si, jaký to je úkol vzít na sebe veřejnou při, rozvinout celý život druhého člověka a vyložit jej tak, aby si jej soudcové nejen v myslí představili, ale aby ho všichni přítomní viděli před sebou, a bránit blaho spojenců, prospěch provincií, účinnost zákonů, vážnost soudů?

Caeciliovi chybějí charakterové vlastnosti, jaké by měl mít žalobce

9 Když se ti nyní — poprvé v tvém životě! — dostalo příležitosti poučit se, poznej na mně, co všechno musí být v tom, kdo má druhého žalovat; jestliže jen jednu z těch vlastností najdeš u sebe, já sám od sebe ti okamžitě ustoupím v tom, co žádáš.

Je to především bezúhonnost a mimořádná poctivost. Vždyť nic není méně snesitelné, než když žádá na druhém

účet života ten, kdo ze svého života složit účet nemůže. Na tomto místě o tobě nic neřeknu; věřím, že si všichni všimnou toho, že tě dosud nemohl poznat nikdo kromě Sicilanů a že ti, i když jsou rozněváni na toho, jehož jsi podle svých slov nepřítel, přece říkají, že se nedostaví k soudu, budeš-li ty žalobcem. Proč nechtějí přijít, to ode mne neuslyšíš; ať si soudcové sami učiní nezbytné závěry. Sicilané aspoň, lidé nadmíru bystří a podezřívají, se domnívají, že nechceš ze Sicilie přinést listinné doklady proti Verrovi k soudu, ale podezřívají tě, že tyto doklady chceš ze Sicilie odstranit, protože v týchž dokladech je svědeckví o Verrově praeture i o tvé quaesture.

Dále musí být žalobce pevný a opravdový. I kdybych věřil, že chceš takový být, není pro mne těžké poznat, že takový být nemůžeš. Nebudu uvádět důkazy, které bys stejně nemohl vyvrátit, i kdybych je uvedl: že ses před svým odchodem ze Sicilie smířil s Verrem, že si svého písaře a důvěrného přítele Potamóna Verres nechal v provincii, když ty jsi odešel, že tvůj bratr Marcus Caecilius, vynikající a vážený mladý muž, nejen zde není a nestíhá s tebou toho, kdo ti ukrivdil, ale je dokonce u Verra a žije s ním ve velmi důvěrném a přátelském poměru. Toto i přemnoho jiného tě usvědčuje jako falešného žalobce, já toho však nyní neuziji, řeknu jen, že i kdybys sebevíce toužil, přece nemůžeš být opravdovým žalobcem. Vidím totiž, že je velmi mnoho bodů obžaloby, v nichž je tvé společenství s Verrem takové, že by ses neodvážil v žalobě se jich dotknout.

10 Stěžuje si celá Sicilie, že když Verres vymáhal obilí pro svou potřebu, ačkoliv byla měrice pšenice za dva sestercie, požadoval od rolníků místo obilí peněžitou náhradu dvanáct sesterců za měřici. To je závažný bod obžaloby, to jsou ohromné peníze, to je nestoudné obohacování, nesnesitelné porušení práva. Já musím prosazovat jeho odsouzení už za tento zločin. Co uděláš ty, Caecilie? Pomlčíš o tomto velkém zločinu, nebo mu jej vytkneš? Vytkneš-li mu jej, zdaž nebuděš druhého vinit z toho, co jsi ty sám dělal v téže době v téže provincii? Odvážíš se

předněst proti druhému takovou žalobu, při níž bys ne-
mohl zabránit, abys sám nebyl určitě odsouzen? Pomlčíš-li
však o tom, jaká bude tahle tvá žaloba, jestliže se ze strachu
z vlastního nebezpečí budeš bát nejen uvést, že Verres je
podezřelý z tak velkého a tak jasného zločinu, ale i jen se
zmínit o tom, že ho z takového zločinu obviňuješ?

Z rozhodnutí senátu bylo za Verrovy praetury koupěno
od Sicilanů obilí a bylo jen částečně zapláceno. Je to těžké
obvinění proti Verrovi, těžké, budu-li já žalobcem; budeš-li
jím ty, vůbec zmizí. Vždyť ty jsi byl quaestorem, ty jsi měl
v rukou státní peníze; bylo to přede vším v tvé pravomoci,
aby nebyla provedena nějaká srážka, i kdyby si to praetor
přál. Ani o tomto zločinu nepadne tedy ani zmínka,
budeš-li ty žalobcem. Při celém procesu se tedy bude mlčet
o jeho největších a nejznámějších krádežích a protiprávních
činech. Věř mi, Caecilie, nemůže jako žalobce opravdově
hájit spojení ten, kdo je s obžalovaným spojen společen-
stvím v zločinech.

Dekumání vymáhali od obcí místo obilí peníze. Co s tím
máš ty společného? Měl snad do toho co mluvit jen praetor
Verres? Nejen on, nýbrž také quaestor Caecilius. Co z toho
vyvodíš? Budeš klást Verrovi za vinu to, čemu jsi sám mohl,
ba dokonce měl zabránit, či všechno tohle vynecháš?
Verres tedy při svém procesu vůbec neuslyší to, pro co
v době činu nebyl schopen najít nic, čím by se obhájil. 11
A to připomínám jen věci všeobecně známé. Jsou jiné
případy nezákonného obohacování, skrytější, při nichž se
Verres velmi ochotně dělí se svým quaestorem, aby zmír-
nil, jak věřím, jeho útočné úmysly. Ty víš, že se to ke mně
doneslo. Kdybych s tím chtěl jít na veřejnost, všichni by
snadno poznali, nejenže poměr mezi vámi byl přátelský,
ale že dosud ani nebyla rozdělena kořist. Proto žádáš-li,
aby ti bylo dáno právo udat to, co spáchal společně s tebou,
ustoupím ti, dovoluje-li to zákon; mluvíme-li však o žalobě,
musíš ty ustoupit těm, jimž žádná vlastní provinění ne-
brání ukázat na provinění druhého. Podtvej se však, jak
velký bude rozdíl mezi mou a tvou žalobou. Já mám

v úmyslu přičíst Verrovi za vinu i to, co jsi ty spáchal bez
Verra, protože ti v tom nezabránil, ačkoliv měl nejvyšší
pravomoc. Naproti tomu ty mu nevytkneš ani to, co on
udělal, aby se nezjistilo, že jsi s ním nějak spojen.

A co dále? Zdá se ti, že je možné dívat se pohrdlivě na
vlastnosti nezbytné k vedení sporu, obzvlášť tak velkého,
k nimž patří určitá schopnost jednat na soudě, určitý cvik
řečnický, určité teoretické nebo aspoň praktické znalosti
veřejného jednání, soudního řízení a zákonů? Víím, na jak
kluzké a nebezpečné půdě se pohybuji. Vždyť odporná je
každá domyšlivost, a daleko nejtřapnější je, když je někdo
domyšlivý na své nadání a na svou výmluvnost. Proto ne-
řeknu nic o svých schopnostech; jednak není o nich co říci,
a i kdyby bylo, stejně bych to neřekl. Vždyť mi musí stačit
mínění, které o mně panuje, ať je jakékoliv, a jestliže je
malé, nemohu je zvětšit tím, že o něm budu mluvit.

Caeciliovi chybějí i schopnosti potřebné pro
úspěšné zastávání tak významné žaloby

12 Pokud jde o tebe, Caecilie — při Herkulovi, o tom už
s tebou mluvím přátelsky bez ohledu na tento spor a zápas —,
jaké mínění bys měl mít sám o sobě? Znova a znova to
zkoumej, vzchop se a rozvaž, jaký jsi a čeho jsi schopen.
Myslíš, že když se ujměš pře spojenců a štěstí provincie,
práva národa římského a vážnosti soudů a zákonů, že ti
v záležitosti tak důležité a trappné stačí hlas a paměť,
důvtip a schopnosti na tolik věcí tak závažných a rozma-
nitých? Myslíš, že to, co Gaius Verres spáchal jako quaes-
tor, jako legát a jako praetor v Římě, Itálii, Acháji, Asii
a Pamfýlii, dokážeš rozčlenit ve své řeči do jednotlivých
bodů obžaloby tak, jak to je rozděleno místně a časově?
Myslíš, že můžeš způsobit — a to je nanejvýš nutné, jde-li
o takového viníka —, aby to, co svévolně, zločinně a kruté
spáchal, sejevilo posluchačům stejně bolestně a odporné
jako těm, kteří to pocítili na vlastní kůži?

To, co říkám, je důležité, věř mi to a nepodceňuj to. Vše

je nutno říci, dokázat a vysvětlit; je nutno nejen ukázat podstatu pře, ale také jí vést důrazně a myšlenkově bohatě. Chceš-li něco dokázat a mít úspěch, musíš dosáhnout nejen toho, aby tě lidé poslouchali, ale aby tě poslouchali rádi a pozorně. I kdyby ti při tom hodně pomáhaly vrozené schopnosti, i kdyby se ti bylo od dětství dostalo nejlepšího vzdělání a i kdybys byl studiu věnoval velkou péči, i kdybys byl řeckou literaturu poznával v Athénách, a ne v Lilybau, latinskou v Římě, a ne na Sicílii, přece by to byla nemalá věc vystihnout tak velkou při, budící takovou pozornost, bedlivým zpracováním, obsáhnout ji pamětí, vyložit ji řečí a stačit na to hlasem a silami.

13 Možná že řekneš: „A proč mi to povídáš? Ty máš všechny tyto vlastnosti?“ Kéž bych je věru měl! Aspoň jsem však od dětství vynaložil velké úsilí na to, abych je mohl mít. Jestliže jsem jich tedy pro jejich velikost a ne snadnost nemohl dosáhnout já, který jsem po celý život nedělal nic jiného, jak daleko jsi asi ty od těch věcí, o nichž nejdříve jsi nikdy předtím neuvažoval, ale o jejich povaze a důležitosti nemůžeš mít ani tušení ani nyní, když se tím začínáš zabývat. Třebaže já — jak všichni vědí — se zdržuji na fóru při soudech v takové míře, že z lidí stejně starých nikdo nebo jen málokdo byl obhájcem ve více sporech, a třebaže všechen čas, který mi nezabírají procesy přátel, strávím při takových studiích a pracích, které mohou zlepšit mou přípravu pro soudní praxi, přece (kéž mi jsou bohové přízniví!) když si vzpomenu na den, na kdy má být obeslán obžalovaný a kdy mám mluvit, nejdříve jsem vzrušen, ale chvěji se dokonce na celém těle.

Již nyní, když na to myslím, vidím v duchu, jaký bude zájem lidí, jaký sběh, jaké očekávání vzbudí velikost soudu, jaké množství posluchačů sežene ze všech stran špatná pověst Verrova a konečně jakou pozornost zjedná mé řeči jeho nepoctivost. Když o tom uvažuji, již nyní se bojím, zda vzhledem k pohoršení lidí, kteří jsou na něho rozcezení a rozlíceni, budu dost výmluvný, aby to odpovídalo očekávání všech i významu věci.

Ty nemáš žádná taková obavy, o ničem takovém neuvažuješ, nepřipouštíš si žádné starosti, a jestližeš byl scho- pen naučit se nazpaměť nějaký začátek z nějaké staré řeči, jako „Při Jovovi nejlepším a největším“ nebo „Kdyby to bylo možné, soudcové, chtěl bych“ nebo něco podobného, domníváš se, že přijdeš k soudu výborně připraven. A zatím i kdyby ti neměl nikdo odpovédět, přece bys podle mého názoru nebyl schopen objasnit samotnou při.

A to vůbec nemyslíš na to, že tě v tomto procesu čeká zápas s člověkem velmi výmluvným a výborně připraveným k řeči, s kterým bys musil nejen diskutovat, ale přímo bojovat a zápasit všemi prostředky. Já jeho duchaplnost sice chválím, ale nebojím se jí, uznávám ji sice, ale myslím, že mě spíš může pobavit než oklamat.

14 Svým důvtipem mě nikdy nepřemůže, žádným úskokem mě neporazí, nikdy se nepokusí otrást mnou a oslabit mě svými schopnostmi. Znáím všechny výpady a všechny triky, jichž tento člověk ve svých řečech užívá, vždyť jsme se často účastnili týchž procesů buď na stejné straně, nebo proti sobě. Třebaže je duchaplný, bude mít při své řeči proti mně stále na mysli, že i jeho duchaplnost bude podrobena určité kritice.

Zdá se mi však, Caecilie, že už vidím, jak tebe oklame, jak si s tebou všemožně pohraje. Kolikrát ti dá možnost a volbu, aby sis podle své vůle vybral, že se něco stalo, nebo nestalo, že je něco pravdivé, či lživé! Ať bude tvá odpověď jaká chce, obrátí se proti tobě. Bohové nesmrtní, do jakých pochyb, do jaké nejistoty, do jakých temnot se dostaneš, ty, člověk tak dobrý! Co až začne rozebírat tvou žalobu a na prstech vypočítávat jednotlivé části pře? Co až začne probrat jednu část po druhé, rozcupávat ji a prozkoumávat? Nakonec se sám začneš bát, že přivádíš do nebezpečí nevinného. Co když začne vzbuzovat útrpnost a nařkávat a z jeho neoblíbenosti svalovat něco na tebe, připomínat poměr quaestora k praetorovi, upravený zvyklostí předků a posvátností losu, budeš moci snést nenávisť, kterou na

tebe jeho řeč bude vrhat? Jen se na to podívaj a znovu a znovu o tom uvažuj. Podle mého zdání budeš totiž v nebezpečí, že nejenže tě zasype slovy, ale pouhým držením těla a pohyby otřese bystrostí tvého ducha a odvede tě od tvých plánů a úvah.

Vídím, že hned teď budu moci posoudit, jak to dopadne. Budeš-li mi totiž dnes moci odpovédět na má slova, odchýlíš-li se jediným slovem od téhle knížky, sestavené z cizích proslavů, kterou ti dal nějaký učitel řečnictví, pak bys snad mohl stačit i na vlastní soud a vyrovnat se čestně s procesem a se svou povinností. Jestliže však proti mně v tomto předběžném zápase nebuděš ničím, jak si tě máme představit ve vlastním zápase s tak rázným protivníkem?

Ani Caeciliovi spolužalobci nejsou schopnější než on.

15 Budiž; on sám nic není, nic nezmůže; pod žalobou není však podepsán jen on, ale i jiní, zkušeni a výmluvní. Je to aspoň něco, i když to nestačí. Vždyť při všech sporech ten, který je prvním žalobcem, má být nejlépe vyzbrojen a připraven.

Vídím však, že dalším žalobcem je Lucius Appuleius, zelenáč ne sice věkem, ale soudní praxí a zkušeností. Dále má tuším Aliena, ten je ovšem u soudu jako doma. Nikdy jsem si nedal dost pozor, jak je schopný v řečnění, v křičení ovšem, jak ho znám, je velmi silný a cvičený. V něm jsou všechny tvé naděje, na něm bude ležet celý soud, budeš-li ustanoven žalobcem. A ani ten nevydá ze sebe při řeči vše, ale ve snaze pomoci ti k pochvale a ocenění sleví něco ze svých schopností řečnických, aby se zdálo, že v tobě přece něco je. Tak jako to vidíme u řeckých herců, že často druhý a třetí herec, i když by byl schopen mluvit trochu hlasitěji než první herec, hodně ztlíší svůj hlas, aby první herec co nejvíce vyníkl, právě tak si bude počínat Alienus: bude ti sloužit, bude ti pomáhat, bude se namáhat trochu méně, než může.

Rozvažte si již, jaké žalobce budeme mít v tak významném procesu, když i sám Alienus ubere něco ze svých schopností, má-li ovšem nějaké, a když se Caecilius domnívá, že teprve tehdy bude něčím, bude-li Alienus méně prudký a ponechá mu první místo. Nevidím, koho bude mít jako čtvrtého žalobce, leda snad někoho z toho davu „řečníků“, kteří jsou dobří jen k tomu, aby jednání svými řeči zdržovali, a kteří se hlásili, aby směli také podepsat žalobu, ať už vyberete jako žalobce kohokoliv.

Ty přicházíš, Caecilie, tak dobře připraven, že musíš přijmout jako hosta někoho z těch naprosto cizích lidí. Nechci jim vzdát takovou čest, že bych na jejich povídání odpovídal každému zvlášť a jednotlivě. Když už jsem na ně v řeči přišel — jen náhodou, ne úmyslně —, vyrovnám se se všemi najednou jen tak stručně a mimochodem.

Tvrzení, že Verres Caeciliovi ublížil, je lživé

16 Zdá se vám, že mám tak málo přátel, že by mi musil být přidán spolužalobce z obecnstva, a ne z těch, které jsem přivedl s sebou? To máte takovou nouzi o lidi, kteří si zaslouhují být obžalováni, že se snažíte vyrvat mi spor, místo abyste si našli u sloupu Maeniova nějaké provinilce hodné vaší obžaloby? „Dejte mě Ciceronovi jako strážce,“ říká jeden z nich. Kolik strážců budu potřebovat já, pustím-li tě jednou k svým schránkám na listiny? Vždyť bych tě musil hlídat, nejen abys něco nevyzradil, ale také abys něco neodnesl. K celému tomu střežení vám řeknu jen zcela stručně, že tito tak zodpovědní mužové nedopustí, aby se k tak důležitému sporu, ujmu-li se ho já a bude-li mi svěřen, připlétl nějaký spolužalobce proti mé vůli. Vždyť má spolehlivost odmítá strážce, má obezřetlost se leká špeha.

Abych se však vrátil k tobě, Caecilie. Vidíš, kolik ti toho schází, a musíš už konečně pochopit, kolik z tvých vlastností by si přál člověk právem obžalovaný najít u svého žalobce. Co se na to dá říci? Nesháním se ovšem po tom,

co řekneš ty; vidím, že mi neodpovíš ty, ale tato kniha, kterou zde drží tvůj napověda. Bude-li ti chtít napovědět správně, poradí ti, abys odtud odešel a neodpověděl ani slovo.

Vždyť co bys mohl říci? Snad to, co pořád říkáš, že ti Verres ukrivdil? Myslím si to také; vždyť by ani nebylo pravděpodobné, když všem Sicilanům krivdil, že by u tebe jediného učinil výjimku a bral na tebe ohled. Avšak ostatní Sicilané našli mstitele svých krivd. Když ty se pokoušíš pomstít své krivdy sám, a nejsi toho schopen, způsobíš, že i krivdy ostatních zůstanou nepotrestány a nepomstěny. Ty ani nevíš, že se obvykle nehledí jen na to, kdo má krivdu pomstít, ale také na to, kdo ji může pomstít, a že přednost má ten, kdo splňuje obě tyto podmínky. Kdo splňuje jen jednu z nich, u toho se obvykle lidé ptají ne na to, co chce, ale co může udělat. Vždyť jestliže soudíš, že podat žalobu má být umožněno nejspíš tomu, komu Verres nejvíc ublížil, co mají podle tvého názoru soudcové pokládat za vážnější, že Verres ublížil tobě, nebo že vyplení a zničil provincii Sicílii? Myslím, že uznáš, že druhý případ je mnohem vážnější a že musí být všemi za vážnější pokládán. Dovol tedy, aby při podání žaloby byla provincie dána přednost před tebou; vždyť žaluje provincie, když žalobu podává ten, kterého si ona vybrala za obránce svého práva, mstitele krivd a žalobce.

17 Ale snad se Gaius Verres na tobě dopustil takové krivdy, že může otrást i ostatními lidmi, i když je samotné nepostihla? Rozhodně to popírám. Vždyť podle mne i to patří k věci, o jaké krivdě se to mluví, jaký důvod nepřátelství je uváděn. Povím vám to já, neboť tenhle o tom vůbec nebude mluvit, má-li jen trochu rozumu.

V Lilybaui žije jakási Agónis, propuštěnka z chrámu Venuše Erycké. Tato žena byla před Caeciliovou quacstorou rozhodně zámožná a majetná. Kterýsi Antonův kapitán se pokoušel připravit jí protiprávně o otroky — hudebníky, říkal, že jich chce použít v lodstvu. Tu ona, jak je na Sicílii zvykem všech sluhů Venušiniých i těch, kteří se už

z otroctví vykoupili, řekla, že ona i její majetek patří Venuši, aby Venušiniým jménem v onom kapitánovi probudila náboženského ohledy. Když to bylo oznámeno quacstorovi Caeciliovi, tu tento nejlepší muž a nejspravedlivější člověk dá k sobě zavolat Agónidu, ihned povolí konání soudního řízení, zda je prokázáno, že řekla, že ona i její majetek patří Venuši. Rekuperátoři vynesou rozsudek, jaký nutné z toho vyplývá; nikdo totiž nepochyboval, že to řekla. Caecilius zabaví majetek té ženy, ji samu přikřine Venuši jako otrokyni; potom majetek prodá a peníze zabere. Tak Agónis, když si chtěla pomoci svatého jména Venušina udržet několik otroků, bezprávím tohohle přišla o všechno jmění i o svobodu.

Později přijde do Lilybaia Verres. Věc znovu vyšetří, neschválí, co se stalo, přinutí svého quacstora, aby všechny peníze, které utřžil za Agónidin majetek, té ženě vyplatil a vrátil.

Vidím, že se tomu všichni divíte. To ovšem dosud není ten Verres, jak ho známe, ale úplný Quintus Mucius. Vždyť co mohl udělat vybranějšího k získání vážnosti u lidí, spravedlivějšího k zmírnění neštěstí oné ženy, ráznějšího k zkrocení quacstorovy libovůle? To vše zaslouhuje podle mne nejvyšší chvály. Ale na obrátku tak jako po vypití nějakého Kirčina poháru se z člověka stal Verres: vrátil se ke své pravé podobě a ke svým zvyklostem. Z těch peněz totiž velkou část shrábl sám a oné ženě vrátil jen tolik, kolik se mu uzdávalo.

18 Říkáš-li, že se v tomto případě Verres k tobě nezachoval přátelsky, uznám to a připustím. Stežuješ-li si však, že se ti stala krivda, odmítnu to a popřu. Nesluší se konečně, aby někdo z nás byl přísnějším soudcem krivdy, která se ti stala, než ty, jenž jsi jí byl udánlivě postižen. Jestliže ty ses s ním později smířil, jestliže jsi byl několikrát v jeho domě, jestliže on u tebe později obědoval, chceš být považován raději za věrolomného člověka, nebo za nastrčeného žalobce? Jedním nebo druhým nutně jsi, ale sám si vyber, čím chceš být, do toho ti zasahovat nebudu.

Jestliže neobstojí ani bezpráví, jehož se na tobě dopustil, jako důvod k žalobě, co bys mohl uvést jako důvod, proč by tobě měla být dána přednost nejen přede mnou, ale před kýmkoliv? Leda snad to, co slyším, že řekneš — že jsi totiž byl jeho quaestorem. To by byl závažný důvod, kdybys měl se mnou spor o to, kdo z nás by mu měl být větším přítelem. Ve sporu o to, kdo má na sebe vzít nepřátelství, je směšné domnívat se, že se sluší vidět v těsné spolupráci úředníků spravedlivý důvod k uvádění do nebezpečí. Vždyť i kdybys utrpěl od svého praetora sebevíc křivd, přece by sis vysloužil větší pochvalu tím, že bys je snášel, než že bys je mstil. Protože však ve svém životě nečinil nic spravedlivějšího než to, co ty nazýváš křivdou, mají soudci rozhodnout, že to, co by neschválili ani u jiného, se jim u tebe zdá spravedlivým důvodem k porušení dobrého vztahu mezi úředníky? I kdyby ti sebevíc ublížil, přece proto, že jsi byl jeho quaestorem, ho nemůžeš žalovat, nechceš-li si vysloužit výtku. Jestliže však jsi neutrpěl žádnou křivdu, nemůžeš ho žalovat, aniž ses tím dopustil zločinu. Protože je nejspíše, jak je to s tou křivdou, domníváš se, že by se našel mezi soudci jediný, který by nemyslel, že by ses měl raději stáhnout bez hanby než odejít obtížen zločinem?

Je proti zvyklostem, aby quaestor podával žalobu na svého bývalého praetora

19 A teď se podívej, jaký je rozdíl mezi mým názorem a tvým. Ty, protože ve všem podléháš, soudíš, že ti musí být dána přednost přede mnou jen proto, že jsi byl jeho quaestorem; já, kdybys ve všem ostatním byl výš, bych si myslel, že z tohoto jediného důvodu bys měl být jako žalobce odmítnut. Vždyť jsme přijali od předků takovou zásadu, že praetor má být quaestorovi jakoby otcem, že pro blízký vztah nelze najít žádný spravedlivější a závažnější důvod než to, že byli spojeni losem, že mají společný obor činnosti, společnou službu, společnou veřejnou funkci. Proto i kdybys ho mohl podle práva žalovat, přece bys to nemohl udělat

z důvodů etických, protože byl k tobě v stejném poměru jako otec. Protože však jsi žádně bezpráví neutrpěl, a přesto přivádíš do nebezpečí svého praetora, pokoušíš se — to musíš přiznat — pustit se s ním do nespravedlivé a hříšné války. Vždyť přece tahle quaestura způsobuje, že musíš pracně odůvodňovat, proč ho chceš žalovat ty, který jsi byl jeho quaestorem, a nemůžeš právě z toho důvodu žádat, aby právě tobě bylo dáno právo žalovat.

Snad nikdy se nestalo, že by nebyl odmítnut bývalý quaestor, když se ucházel o právo žalovat. Tak nebyla dána ani Luciu Filónovi možnost žalovat Gaia Servilia ani Marku Aureliu Scaurovi možnost žalovat Lucia Flakka ani Gnacovi Pompeiovi Tita Albucia; nikdo z nich nebyl odmítnut pro nedostatek důstojnosti, ale proto, aby autoritou soudců nebyla schválena zvůle spočívající v jednání proti přátelskému vztahu mezi úředníky. K tomu spor mezi Gnaem Pompeiem a Gaiem Juliem probíhal za stejných podmínek jako mezi tebou a mnou. Pompeius byl totiž Albuciovým quaestorem jako ty Verrovým; Julius si přinašel právo k žalobě, protože tak jako v této době já na žádost Sicilanů, tak tehdy on se ujal pře na žádost Sardů. Brát na sebe nepřátelství, vydávat se v nebezpečí, vynakládat námahu, snahu a práci pro spojence, pro blaho provincie, pro prospěch závislých národů, to byl vždy nejpádnější důvod, to byla vždy nejčestnější pohnutka k žalobě.

20 Vždyť přece jestliže je možné schválit důvody těch, kteří se chtějí mstit za přehmaty, jichž oběti se stali, a kteří tím slouží své bolesti, ne zájmům státu, oč jsou čestnější, oč jsou hodnější nejen schválení, ale i uznání důvody člověka, který byl pohnut bolestí spojenců a přátel římského národa a křivdami, které jim byly způsobeny, i když sám osobně žádnou úhonu neutrpěl! Když chtěl nedávno Lucius Piso, muž nanejvýš statečný a poctivý, žalovat Publia Gabinia a proti němu se o právo žaloby ucházel Quintus Caecilius a říkal, že stůh dávné křivdy, tu vážnost a důstojnost Pisonova měla největší váhu a jeho důvody